

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена суспільно-географічному підходу до визначення територіальної структури рекреаційно-туристичної діяльності. Обґрунтовано суспільно-географічну сутність рекреаційно-туристичної діяльності.

Ключові слова: рекреаційно-туристична діяльність, територіальна структура рекреаційно-туристичної діяльності, територіальна організація рекреаційно-туристичної діяльності.

Статья посвящена общественно-географическому подходу к исследованию территориальной структуры рекреационно-туристической деятельности. Раскрыта общественно-географическая сущность рекреационно-туристической деятельности,

Ключевые слова: рекреационно-туристическая деятельность, территориальная структура рекреационно-туристической деятельности, территориальная организация рекреационно-туристической деятельности.

The article is devoted to the development of the science-based principles of the human and geographic study of the territorial structure of the recreation and tourist activity. It was justified the socio-geographical nature of the recreation and tourist activity.

Keywords: recreation and tourist activity, the territorial structure of the recreation and tourist activity, the territorial organization of the recreation and tourist activity.

Постановка проблеми дослідження. Рекреаційно-туристична діяльність (РТД) розглядається в географії туризму, туризмології, економіці туризму, менеджменті туризму, маркетингу туризму та інших дисциплінах, об'єктом дослідження яких є туризм, спираючись на сутність туризму як мобільної форми споживання послуг, яка базується на доданні простору та пов'язана з територією, характером природного, соціально-культурного та економічного середовища діяльності людини. На сучасному етапі розвитку туризму географія туризму, спираючись на діючі суспільно-економічні закони та ринкові механізми, розкриває існуючі та моделює найефективніші форми територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Теоретико-методологічною базою дослідження стали основні положення суспільної географії, викладені у працях науковців: Е.Б. Алаєва, С.І. Іщука, Я.Б. Олійника, М.Д. Пістуна, А.В. Степаненка, О.Г. Топчієва, О.І. Шаблія; географії туризму, туризмології, менеджменту туризму, маркетингу туризму – А.Ю. Александрової, О.О. Бейдика, Ю.О. Веденіна, Н.П. Зачиняєва, І.В. Зорина, В.К. Кіптенко, Ф. Котлера, М.П. Крачила, О.О. Любіцевої, В.С. Преображенського, І.Г. Смирнова, І.Т. Твердохлебова, Т.І. Ткаченко, Н.С. Фальковича, Дж.К. Холловея, А.І. Яковенко.

Виклад основного матеріалу. Основою побудови теоретичної моделі територіальної структури (ТС) РТД виступає теорія центральних місць Кристаллера. Створення реальної моделі пов'язане з аналізом трьох основних складових: рекреаційно-туристичних ресурсів, діяльності виробника рекреаційно-туристичних послуг (РТП) і поведінки споживача в просторі та часі. РТП надаються в певних центрах обслуговування, які мають певний ранг (визначається номенклатурою, обсягом та інтенсивністю). Центри більш низького рангу мають РТП тільки найнижчого рангу і невеликий набір РТП. Центри обслуговування вищого рангу поряд з РТП нижчого рангу будуть мати і РТП вищого рангу. В межах певної території формується ієрархія центрів обслуговування – розміщення частин (елементів) цілого від вищого до нижчого. Пропорційність і взаємне розміщення різних форм територіального зосередження РТД розкриває ТС, яка фактично, визначається поєднанням пунктів, центрів, вузлів, які формують різноякісні функціональні райони рекреаційно-туристичного обслуговування. Важливу роль в реалізації взаємодії між елементами ТС, як у внутрішньому, так і в зовнішньому аспекті функціонування, відіграє транспортна сітка, яка визначає лінії прямих і зворотних просторових зв'язків як між окремими компонентами туристичної індустрії, так і іншими компонентами суспільної системи. Чітко виражена ресурсна орієнтація РТД обумовлена тим, що елементи територіальної структури не можуть покривати значні території повністю, а прив'язані до місць

концентрації ресурсів, що визначають спрямованість туристичних потоків і зосередження підприємств, які їх обслуговують. Таким чином, можна виділити зони обслуговування рекреаційно-туристичних потоків (рис 1).

Рис. 1. Функціональні зони в організації комплексного обслуговування туристичних потоків

Функціональні зони в цілому співпадають з культурно-історичними центрами регіону, а сукупність територіально роз'єднаних зон, що виконують однакову функцію, дозволяє визначити функціонально-територіальні сегменти пропозиції на туристичному ринку. Конфігурація маршрутів в залежності від компактності розміщення різнорангових центрів дозволяє виділити регіональні системи рекреаційно-туристичного обслуговування.

Типи елементів ТС рекреаційно-туристичної діяльності виділені за такими критеріями, як рівень РТЦ та характер РТД, яка його забезпечує (обсяг та характер попиту, кількість закладів, що надають РТП, їх потужність, клас обслуговування, спеціалізація, міра територіальної концентрації та диференціації). Відповідно до визначених критеріїв встановлені такі типологічні ознаки (табл. 1). У запропонованій ієрархічній системі типів елементів ТС РТД чітко прослідковується ряд тенденцій: а) дестинації вищого порядку містять в повному обсязі цикли РТД дестинацій нижчого порядку; б)

диверсифікація ринку РТП внаслідок виникнення нових видів РТД веде до ускладнення ТС, оскільки не обов'язково новий вид РТД формує малий пункт, а найчастіше концентрується в елементах ТС більш високого ієрархічного порядку; в) диференціація РТД внаслідок посилення конкуренції серед суб'єктів РТД має привести до збільшення кількості елементів ТС нижніх порядків (малих пунктів та пунктів).

Таблиця 1. Типи елементів територіальної структури рекреаційно-туристичної діяльності

Елемент ТС	Типологічні ознаки	
	Відповідність адміністративно-територіальній одиниці	Ознаки
Столичний вузол	Столиця	Розташовані підприємства індустрії туризму різної потужності, типів спеціалізації, підпорядкування, спрямовані на надання різноманітних послуг від економ класу до класу «люкс» протягом року і забезпечення різноманітних мотиваційних потреб на різних видових ринках.
Вузол	Велике місто або міська агломерація. Обласні центри.	Мають достатньо стійкий місцевий ринок із згладженою сезонністю, що структурований відповідно номенклатурі попиту, яка характерна для даної території. Розташовані 10-15 підприємств індустрії туризму, що надають різноманітні РТП в межах річного РТЦ.
Центр	Районні центри, міські поселення середньої та великої людності (до 100 тис. чол.)	Характеризується наявністю стійкого масового споживчого ринку з структурно диференційованим попитом та нестійким ринком, який формується під впливом пропозиції. Є основою формування кластерів РТД. Розташовані 4-9 закладів, що надають РТП переважно середнього класу із незначним відсотком обслуговування вищої категорії: заклади розміщення, харчування, музеї та ін. Дестинації виступають складовою туристичних маршрутів. Забезпечують сезонну РТД на спеціалізованих ринках.
Пункт	Поселення (сільське, селище міського типу, мале місто)	Розташовані декілька закладів (2-3), що надають РТП, серед яких є готелі, заклади харчування, наявні дестинації місцевого значення, яка має можливість виступати складовою туристичного маршруту районного значення. Забезпечують тижневий рівень РТЦ.
Малий пункт	Поселення (сільське, селище міського типу, мале місто)	Розташований хоча б один заклад, що надає РТП, наявні дестинації місцевого значення, що забезпечує тижневий та добову РТД у вузькоспеціалізованих сегментах турринку та екскурсійну діяльність

Генералізованим виразом ТС РТД у вигляді взаємозумовленого поєднання її та зв'язків між ними є опорний туристичний каркас. Його конфігурація забезпечена характеристикою управлінської структури, відображає основні риси територіальної організації РТД. В цілому ж

регіональний тип ТС, що утворюється в результаті сукупної дії локалізуючих факторів, найчастіше комбінований з елементів лінійно-вузлової, радіальної, багатоядерної конфігурації. При дослідженнях територіальних аспектів суспільно-географічних процесів і явищ оперують поняттям «територіальна організація». Територіальна організація РТД визначається як розміщення на певній території підприємств індустрії туризму, споживачів їх послуг та рекреаційно-туристичних ресурсів із системою необхідних зв'язків і відносин на основі збалансованого розвитку. Графічне зображення моделі формування територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності представлено на рисунку 2.

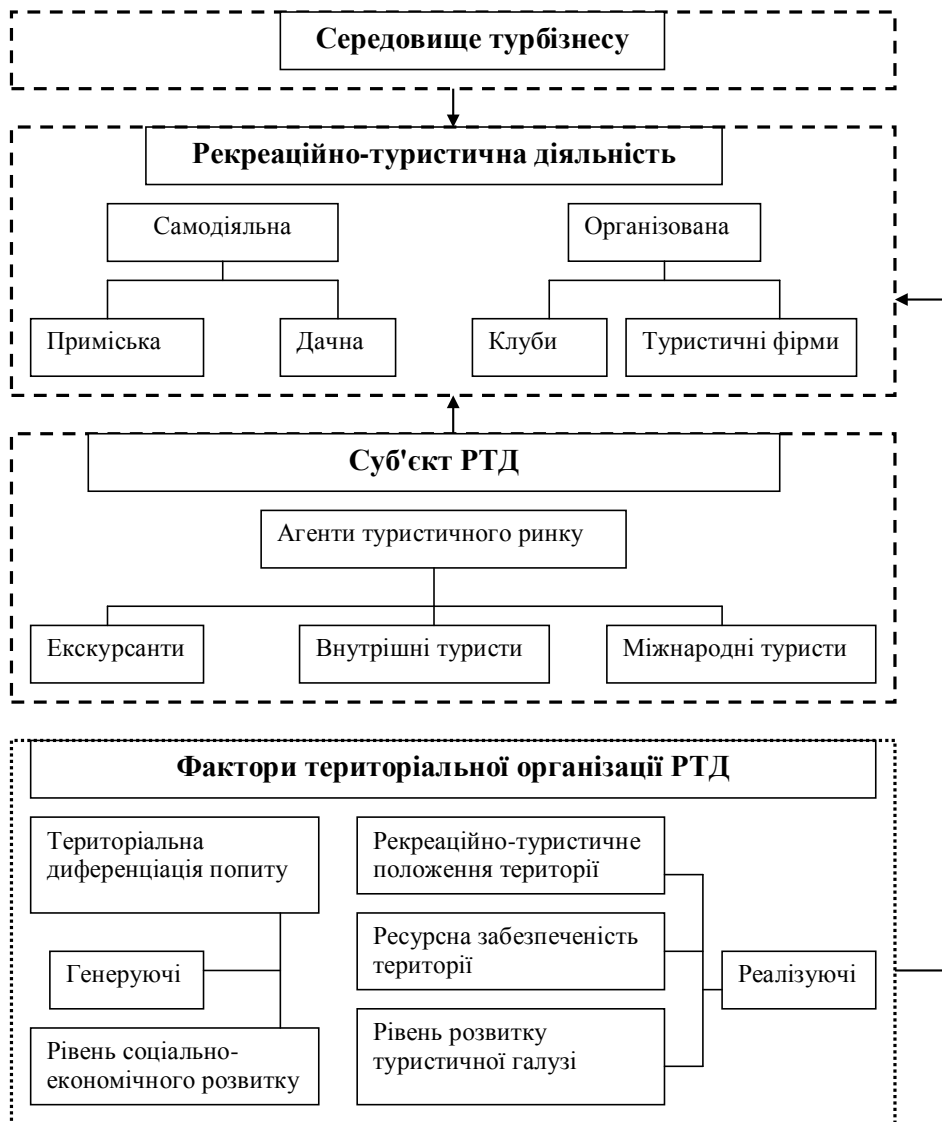

Рис. 2. Принципова модель формування територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності

Висновки. Теоретичною основою досліджень територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності виступає концепція територіальних рекреаційних систем (ТРС) як базисна модель (ресурсна основа), розроблена В.С. Преображенським, яка поступово трансформується в сучасну модель –

модель кластерів (бізнесові засади), розроблену М.Портером, який визначає поняття «кластер» як групу географічних розміщених поруч взаємопов'язаних підприємств та пов'язаних з ними організацій (навчальні заклади, органи державної влади, інфраструктурні компанії), які діють в певній сфері та взаємодоповнюють один одного.

Список використаних джерел:

1. Іщук С.І. Київська господарська агломерація: досвід регіонального менеджменту : [монографія] / С.І. Іщук, О.В. Гладкий. – К.: ВГЛ «Обрії», 2005. – 239 с.
2. Любіцева О.О. Туризмознавство: вступ до фаху : [підруч.] / О.О. Любіцева, В.К. Бабарицька. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 335 с.
3. Олійник Я.Б. Теоретичні основи туризмології : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко. – К.: Ніка-Центр, 2005. – 316с.